

Nr 104

Av herrar Wirtén och Ahlmark, om skoldemokrati.

(Lika lydande med motion nr 150 i Andra kammaren)

En väsentlig fråga i ett land som hävdar demokratin som styrelseform är hur man kan tillämpa den demokratiska beslutsprocessen för andra samhällsfunktioner. Vi anser det vara av stort värde att människor får ökat inflytande över de områden som berör deras dagliga liv. Debatten om skoldemokratin är ett led i denna strävan. Vi kunde under lärarkonflikten 1966 konstatera att eleverna i en besvärlig situation kunde ta på sig ett ökat ansvar.

Framväxten av elevråden och SECO har gett eleverna en organisation som kan kanalisera deras önskemål och synpunkter på ett helt annat sätt än tidigare. Det är angeläget att samhället underlättar för elevrörelsen att successivt öka elevernas inflytande i skolornas förvaltning. Här finns möjlighet att tidigt i varje människas utveckling satsa på hans eller hennes känsla av ansvar för det man fått inflytande över. Att tidigt i livet lära sig samverka efter diskussion mera än handla enligt order kan på sikt innebära en inte oväsentlig fördjupning av hela det demokratiska samhällssystemet.

Eleverna har i tidigare skede ständigt representerat en part utanför beslutsprocessen i skolsamhället. I dag menar de flesta att så bör det inte vara. Med de senaste årens skolreformer har också följt möjligheter till medinflytande för eleverna i delar av skolans styrelse, i rättsskipningen och i uppläggningsen av studierna.

I den fortsatta utvecklingen av skoldemokratin är det viktigt att alla berörda parter i skolmiljön — skolledning, lärare, övrig skolpersonal, föräldrar och elever — kan finna framkomstvägar där medinflytandet byggs ut i förtroendefull samverkan. Varje tendens till makt- eller prestigekamp mellan de berörda parterna måste motverkas.

I en motion till 1967 års riksdag framförde vi flera förslag som skulle förstärka elevernas inflytande. Förslagen berörde främst elevernas ställning i samarbetsnämnderna samt i elev- och klasskonferenserna. En del av de framförda förslagen har vunnit beaktande och genomförts. Skolöverstyrelsen som bereddes tillfälle att avge remissyttrande över motionen instämde i stort sett med förslagets syfte men ansåg att ytterligare erfarenhet av de nuvarande arbetsformerna i de berörda organen bör inväntas innan nya

steg tas mot ökat elevinflytande. Även statsutskottet sade sig se »med sympati på en utveckling i riktning mot ökad medverkan från elevernas sida i olika organ inom skolan», men ansåg att man »bör avvakta ytterligare erfarenheter innan man går vidare».

Vi finner därför starka skäl att återkomma med våra förslag då ytterligare ett års erfarenhet vunnits.

Samarbetsnämnderna

Samarbetsnämnder är föreskrivna för de gymnasiala skolformerna, dvs. gymnasium, fackskola och yrkesskola. Samarbetsnämnden skall enligt skolstadgan 13 kap. 3 § »som rådgivande organ främja ett gott samarbete mellan alla som äro verksamma inom skolenheten samt att verka för att eleverna iaktta god ordning och gott uppförande». Vidare har nämnden att handlägga frågor om avstängning eller förvisning av elev enligt i skolstadgan fastställda regler.

Skolöverstyrelsen har utfärdat anvisningar för samarbetsnämndernas verksamhet den 24 januari 1967. Enligt dessa har samarbetsnämnden att

a) överlägga om frågor, som rör trivsel, samarbete, regler för ordning och uppförande inom skolenheten samt i dessa avseenden verka för goda förhållanden i skolan,

b) avge yttrande över förslag till sådana ordningsföreskrifter som rektor jämlikt skolstadgan 9 kap. 4 § skall meddela inom sitt arbetsområde,

c) samverka med skolans olika befattningshavare, elevernas föräldrar och inom kommunen befintliga organ för barna- och ungdomsvård samt jämväl i övrigt verka för ett gott förhållande mellan skolan och allmänheten.

Samarbetsnämnden har således beslutanderätt i vissa disciplinära frågor men är endast rådgivande i andra frågor.

Vi tror att samarbetsnämnderna kommer att visa sig vara en mycket viktig reform. De kan leda till ökad solidaritet med och ansvarstagande för skolan från elevernas sida. Ett par risker är dock uppenbara. Ansvaret för antalet sammanträden som skall hållas ligger i huvudsak hos nämndens ordförande (dvs. en av representanterna för skolstyrelsen). I de skolor där ordföranden är positivt inställd till samarbetsnämnderna blir detta inget problem. Men på andra håll kan det visa sig vara en nackdel att man inte bestämt ett minimiantal sammanträden per termin. Vi vill föreslå att man överväger att inskriva att t. ex. minst två sammanträden hålles per termin med samarbetsnämnderna.

Vi tror vidare att det kan vara en nackdel att samarbetsnämnderna inte är beslutande i annat än vissa disciplinfrågor. Det är angeläget att från början ge samarbetsnämnderna en central ställning i skolans arbete. Därför bör övervägas om inte samarbetsnämnderna också bör få beslutanderätt, t. ex. när det gäller ordningsregler, utformningen av gemensamma samlingar, studie- och friluftsdagar, lokalfrågor och stipendiefördelning.

I anvisningarna sägs också: »Även vid utarbetandet av skolans anslagsframställning till den kommunala skolstyrelsen kan det finnas goda skäl att låta samarbetsnämnden medverka genom att lämna synpunkter och förslag som rör exempelvis elevvården, ekonomiskt eller annat stöd till elevverksamheten, lokalutformningen, hygieniska förhållanden vid skolan etc.» Vi finner det riktigt att samarbetsnämnderna får ett medinflytande vid anslagsframställningen på angivet sätt. Vi tror emellertid att man kan gå ett steg längre så att samarbetsnämnderna också får beslutanderätten över vissa anslag som rör frågor av den art som nämns i anvisningarna. Vi föreslår därför att anvisningarna omarbetas så att de innehåller en rekommendation om att samarbetsnämnderna tilldelas förfoganderätten över vissa medel i den kommunala skolstaten som avser elevverksamheten.

För grundskolan finns inget stadgat om samarbetsnämnd, men i skriften »Arbetsstrivsel i skolan» rekommenderar skolöverstyrelsen »att vid varje skolenhet med högstadium genom beslut och närmare föreskrifter av skolstyrelsen inrättas en samarbetsnämnd bestående av representanter för föräldrar, elever, lärare och skolans övriga personal. Nämnden sammanträder på kallelse av rektor minst en gång varje termin. Den är av rådgivande karaktär.»

Vi finner tiden mogen att i skolstadgan föreskriva samarbetsnämnder för grundskolans högstadium enligt samma normer som gäller och med de tillägg vi föreslagit för de gymnasiala skolformerna.

De erfarenheter som vunnits vid Eiraskolan i Stockholm visar för övrigt att former av elevmedverkan i skolarbetets planering och vid utformningen av skolmiljön går att uppnå även på grundskolans låg- och mellanstadium. Vi hälsar med tillfredsställelse försöksverksamhet av den typen även vid andra grundskolor.

Ämneskonferensen

Ämneskonferensen består av alla skolans lärare i ett visst ämne. Dess uppgift är att planera undervisningen i ämnet, lägga upp kurserna, föreslå inköp av läroböcker och annan studiemateriel samt diskutera undervisningsmetoderna. Även i ämneskonferensen skall gymnasie- och fackskole-eleverna vara representerade, vilket är värdefullt.

Elevernas medverkan är dock starkt begränsad. Elevrepresentanterna får vara närvarande endast då pedagogiska frågor och planeringsproblem behandlas. Nämnden eller dess ordförande avgör själv vilka frågor som räknas som »pedagogiska». Vi tror inte att denna begränsning i elevernas närvarorätt är lycklig. Ökad ansvarskänsla i skolarbetet skulle nog kunna vinnas om elevernas representant fick bli ständig ledamot av ämneskonferensen. Det bör också övervägas om inte ett minimiantal sammanträden — t. ex. två per termin — bör stipuleras.

Samverkan i ämneskonferensen bör i likhet med samarbetsnämnderna kunna utsträckas också till grundskolans högstadium.

Klasskonferensen

De lärare som undervisar i samma klass bildar tillsammans med rektor klasskonferensen. Den behandlar klassens arbetsdisciplin, enskilda disciplinfall samt samordning och viss planering av undervisningen. Även i klasskonferensen får en representant för eleverna delta. Med samma begränsning gäller här som för ämneskonferensen: bara när »pedagogiska» frågor och planeringsproblem diskuteras har eleven närvarorätt.

Man har sagt att det är olämpligt att elevrepresentanten är närvarande då enskilda disciplinfall behandlas. Denna invändning tycks oss dock numera ha mindre tyngd än förr, eftersom elevernas representanter redan deltar med beslutanderätt i samarbetsnämndernas avgöranden i enskilda disciplinfall. Det kan troligen vara lämpligt att elevernas syn på sådana och andra frågor kommer till uttryck redan i klasskonferensen. De disciplinfall som behandlas i klasskonferensen rör ofta konflikter mellan lärare och elev. Just i sådana fall är det av värde att också elevsynpunkterna förs fram. I disciplinfrågor bör rimligen elevrepresentanten liksom lärarna åläggas tystnadsplikt vad gäller elevernas personliga förhållanden. Vi hoppas därför också beträffande klasskonferensen att man allvarligt överväger om inte eleverna bör få en permanent representation i den.

På grundskolans högstadium bör på samma sätt som i fråga om ämneskonferensen elevrepresentation genomföras i klasskonferensen.

Mot bakgrund av vad som ovan anförts föreslår vi,

- att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer om
 - a) att i skolstadgan inskrives att samarbetsnämnd skall finnas vid grundskolor med högstadium,
 - b) att befogenheterna vidgas för samarbetsnämnderna i enlighet med vad som anförts i motionen,
 - c) att ett minimiantal sammanträden per termin för samarbetsnämnderna stipuleras samt
 - d) att eleverna ges permanent representation i ämnes- och klasskonferenser.

Stockholm den 19 januari 1968

Rolf Wirtén (fp)

Per Ahlmark (fp)